

Мысли Маши – это такой же звучащий, звучный, звонкий текст, как и сам образ. Это по сути и есть её образ. Знаковое оформление мыслей героини в виде диалоговой реплики подтверждает, что диалог у Л. Улицкой – это особый мир, особый дискурс, текст в тексте.

Именно творческий характер кодирования и возможного декодирования идеи в диалогическом дискурсе, косвенность ее продвижения автором через стилистическую ограниченность и кажущуюся повторяемость является признаком действительно художественного произведения, обладающего несомненным потенциалом репогружения для читателей.

Литература

1. Улицкая, Л. Е. Люди нашего царя / Л. Е. Улицкая. – М. : Астрель, 2012. – 412 с.

Лізавета Тумар

**СТРУКТУРНАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ ЭПІСТАЛЯРНЫХ ТЭКСТАЎ
ЗОСЬКІ ВЕРАС ЯК СРОДАК ІНДЫВІДУАЛІЗАЦЫІ
МОЎНАЙ АСОБЫ**

Характэрнай прыметай навукі аб мове ў канцы XX – пачатку XXI стст. з’яўляецца ўзнікненне камунікатыўнай лінгвістыкі, якая ў апошнія гады выдзелілася ў асобны раздзел мовазнаўства. Развіццё камунікатыўнай лінгвістыкі пашырае ўяўленне аб тэксце не толькі як аб гатовым прадукце маўлення, але і як аб элеменце камунікатыўнага акта ў пазіцыі паміж адрасантам і адрасатам. Эпістэлярыты тэкст да нядаўняга часу не быў аб’ектам спецыяльнага лінгвістычнага даследавання ў беларускім мовазнаўстве. Асабліва плённы ўклад у даследаванні эпистэлярынай спадчыны В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Лучыны, Б. Эпімаха-Шыпылы, В. Ластоўскага, М. Багдановіча, Я. Купалы, Я. Коласа і інш. зрабіў, на нашу думку, С. Важнік. Нягледзячы на тое, што ў апошнія гады актыўна працягваюць і развіваюць гэтыя традыцыі А. Албут і Д. Доўгаль, даследуючы лісты А. Бабарэкі, М. Ізміка, У. Караткевіча, В. Быкава, Р. Барадуліна і інш., праблема вывучэння эпистэлярынага тэксту ў беларускай лінгвістыцы застаецца нявырашанай. У 2015 г. у выдавецтве “Беларуская навука”, дзякуючы намаганням вядомага беларускага фалькларыста, паэта, перакладчыка Кастуся Цвірка, былі надрукаваны лісты і творы выбітнай беларускай пісьменніцы Зоські Верас [1].

Як вядома, кожны эпистэлярыны тэкст мае сваю структурную арганізацыю і кампазіцыйную будову. Лісты Зоські Верас не выключэнне. На прыкладах разгледзім кожную частку эпистэлярыных тэкстаў паэткі.

1. Кампазіцыйная частка ліста. Кампазіцыя лістоў Зоські Верас, якія яна пісала да сваіх адрасатаў, мае, як правіла, тры асноўныя часткі: зачын, або прывітальны комплекс (пракакол); інфармацыйную, або асноўную, частку (narratio); канцоўку, або развітальны комплекс (эсхатакол).

Зачын пісьма. У лістах Зоські Верас адзначаецца наступная паслядоўнасць семантычных частак у зачыне: дата і месца напісання; прывітанне; зварот да адрасата; развітанне.

Месца напісання і дата пісьма. Дадзеныя аб месцы і даце напісання ёсць амаль ва ўсіх лістах (усяго іх у названым выданні 204) паэткі і знаходзяцца ў пачатку ў правым кутку. Месца напісання лістоў Зоські Верас – горад Вільня (Вільнюс). У некаторых лістах увогуле няма гэтай інфармацыі. Сустрэкаюцца адзінкавыя выпадкі, калі пісьменніца пісала з так званай Калоніі каляёвай (пасёлка чыгуначнікаў у Павільнюсе). Дата напісання пісьма заўсёды ўключае дзень, месяц, год. Спосаб афармлення даты ў лістах Зоські Верас амаль што аднолькавы: назва месяца напісана поўнасьцю, а слова год скарачана, напрыклад: 2 траўня 1979 г.

Існуюць лісты дзелавыя (службовыя), рэкамендацыйныя лісты-прабачэнні, лісты-нагадванні, лісты-спачуванні. У дзелавых лістах дата звычайна ставілася ў пачатку ліста, а ў прыватных – у канцы. Зоська Верас амаль што заўсёды прытрымлівалася нормаў афармлення ліста, што можа паказваць на яе дысцыплінаванасць і арганізаванасць характару.

Зварот і прывітанне ў лісце. Вітанне з адрасатам вызначаецца стаўленнем Зоські Верас да яго, а таксама нормаў беларускага этыкету. Вітанне ў лістах звычайна не было, адрэзу лісаўся зварот да асобы, якой дасылалася пісьмо. Найбольш распаўсюджанымі з’яўляюцца звароты “*Паважаны*”, “*Дарагі (дарагая)*”: *Паважаны пане Мальдзіс!*, *Паважаны Аляксандр Мікалаевіч!*, *Паважаны Грамадзянін!*, *Паважаны Фёдар Іванавіч!*, *Паважаны і дарагі Міхась Іванавіч!*, *Дарагі Іван Уладзіміравіч!*, *Паважаны сябра Мікола!* Акрамя таго, у канструкцыі зварота можна знайсці яго памяншальна-ласкавую форму “*Даражэнькая*”: *Даражэнькая Данута Іванаўна!*, *Даражэнькая Ларыса Антонаўна!* Радзей сустракаецца такі зварот, як “*Шаноўны*”: *Шаноўны пане Адаме!*, *Шаноўная пані Данута!*

Выбар імя і імя па бацьку, поўнай або памяншальнай формы імя, а таксама імя і найменняў сваяцтва (*пане Мікола*, *пані Данута*, *пане Алесь*, *Валодзя*, *Дануся*, *Міхал*, *пані Лідзія*) вызначаюцца ўзаемаадносінамі адрасанта і адрасата, ступенню іх блізкасці, характарам адносін у дадзены момант, зместам ліста. Як бачым, зварот пісем Зоські Верас утрымлівае стэрэатыпныя элементы: імя, у тым ліку і ў памяншальнай форме, або імя і імя па бацьку атрымальніка пісьма. Трэба заўважыць, што акрамя зваротаў сустракаюцца ўступныя фразы, якімі пачынаецца непасрэдна ліст: “*Дзякуй за памяць!*”, “*Дзякую за ліст*”.

Прывітанне можа выказаць жаданне ўступіць у кантакт, добрыя намеры ў адносінах да суразмоўцы. Ролевыя ўстаноўкі – прывітанне ў формах *Прывітанне*, *Добры дзень* абавязкова паказвае на жаданне весці размову на “ты” ці на “вы”. У тым выпадку, калі сацыяльныя або сітуацыйныя

ролі недастаткова абумоўлены, лепш выкарыстоўваць нейтральныя формы *Добрай раніцы, Добры дзень, Вітаю* і інш. Выкарыстанне ў лістах Зоські Верас тых ці іншых маўленчых формаў прывітання адлюстроўвае яе сацыяльны статус, узровень інтэлігентнасці, узроставыя і прафесійныя характарыстыкі, акрамя таго, прывітанне дастаткова дакладна паказвае на адносіны паэтки да таго, каму пішацца ліст.

Канцоўка пісьма. У канцы лістоў Зоські Верас, акрамя подпісу, намі адзначаны выніковыя фразы-развітанні і выразы, якія суправаджаюць развітанні; прывітанні і просьбы перадаць прывітанні; просьбы; P. S. (post scriptum – літаральна: пасля напісанага), дзе дапісваецца тое, што было выпадкова прапушчана ў тэксце пісьма.

Подпіс у канцы ліста. У канцы пісьма можна сустрэць разнастайныя варыянты подпісаў, напрыклад: *Л. Сівіцкая* (дзявочае прозвішча Зоські Верас), *Людвіка Шантыр* (прозвішча першага мужа Зоські Верас – Фабіяна Шантыра), *Л. Войцік* (прозвішча другога мужа Зоські Верас – Антона Войціка), *Л. Войцікава, Ваша Л. В., Л. Войцік з сямейкай, Л. В., Л. Войцікава і Слаўка, Л. Сівіцкая-Войцік, З. Верас*.

Выразы, якія суправаджаюць развітанні. Подпіс у канцы пісьма суправаджаюць развітанні са сваімі сябрамі. Для гэтага паэтка выкарыстоўвае дзеясловы *зычу, цалую, жадаю, абдымаю* у форме 1-ай асобы адзіночнага ліку цяперашняга часу. Але часцей за ўсё лісты заканчваюцца такімі словазлучэннямі, як *сардэчна зычлівая, шчыра зычлівая, бывайце з пашанай, прыміце словы пашаны, шчыра цалую, цалую вас шчыра, шчыра вітаю*. Можна знайсці і лісты, развітаннем у якіх з’яўляюцца прыметнікі: *прыязная, шчырая*. Пры развітанні ў лістах часта сустракаюцца розныя пажаданні, напрыклад: *Усяго вам добрага! Сардэчна зычлівая* (да Вячкі Цэлепа), *Усяго найлепшага Вам і супрацоўнікам Музея* (да Ганны Сурмач), *Усяго вам найлепшага – у жыцці і працы* (да Аляксея Пяткевіча). Выкарыстанне той ці іншай формы развітання таксама залежыць ад адносінаў да адрасата, што дэкарава адлюстравана ў саміх лістах.

Прывітанні і просьбы перадаць прывітанні. У пісьмах адрасантка не толькі вітае таго, каму піша, але і просіць адрасата перадаць вітанні і прывітанні родным і знаёмым. Прыкладам можа паслужыць ліст да Уладзіміра Ягоўдзіка, які заканчваецца так: *“Пішыце, а калі зможаце, прыязджайце. Усяго найлепшага. Ад маіх прывітанне.”* Прыкладам ліста, дзе паказваецца просьба перадаць прывітанне, можа паслужыць ліст да Аляксея Пяткевіча: *“Усяго найлепшага. Прывітанне Вашай жонцы. Шчыра зычлівая”*.

Прыпіска ў канцы ліста. У канцы лістоў Зоські Верас размяшчае прыпіскі – тэкст, які пішацца пасля подпісу. Прыпіскі аўтар афармляе пасля подпісу без знака і са знакам P. S. Звычайна ў лісце пасля такога знака паэтка ўдакладняла некаторыя незразумелыя рэчы ці дапісвала тое,

што забылася напісаць у самім лісце. Прыкладам можа паслужыць ліст да Аляксея Пяткевіча, у якім пасля інфармацыйнай часткі і непасрэдна подпісу напісана: “*P. S. Перад тым, як я збяруся ў Гродна, думаю, што Вам удасца прыехаць да нас*”. Але сустракаюцца і выпадкі, калі прыпіскі падаюцца без знака, як у лісце да Алеся Бачылы: “*Дарэчы, маленькае спраставанне нашых сямейных спраў: мой сын не жанаты. А Вы бачылі, як былі, маю дачку. У яе сын па першым мужы – мой унук – цяпер студэнт 1-га курса фізіка-матэм. факультэта. А цяпер мая дачка замужам за малодшым сынам Антона Луцкевіча і жыве асобна*”.

2. Інфармацыйная частка ліста. Інфармацыйная частка – гэта тая частка ліста, якая нясе ў сабе асноўнуюсэнсавую нагрузку і таму мае найбольшую каштоўнасць. У гэтай частцы звычайна знаходзіцца асноўная інфармацыя, якую адрасант жадае данесці да адрасата.

Увод паведамленняў. Інфармацыйная частка лістоў Зоські Верас адрозніваецца тым, што кожны новы ўвод інфармацыі практычна заўсёды пачынаецца з абзаца. Аналізуючы зачын пісьма, мы адзначалі, што большасць лістоў Зоська Верас пачынае ветлівымі зваротамі да адрасатаў. Да прыкладу: *Паважаны Грамадзянін!, Даражэчкі. Дарагі!* Каб увесці паведамленні ў інфармацыйную частку пісьма ці розныя паведамленні ў інфармацыйнай частцы пісьма, Зоська Верас карыстаецца і традыцыйнымі для беларускага этыкету зваротамі *пан(і), паважаны(ая); спадар, спадарыня*, называе людзей, да якіх адносіцца з павагай, па імені і імені па бацьку. Такім чынам, ветлівыя звароты да адрасатаў, у якіх ужываюцца клічная форма назоўнікаў (“*Дарагі пане Алесь*”, “*Шаноўны пане Адаме*”, “*Дарагі пане Мікола*”), словы з суфіксамі эмацыянальна-суб’ектыўнай ацэнкі (“*Даражэнькія*”, “*Даражэнькая Ларыса Антоўна*”), адметныя, індывідуальна-аўтарскія і эмацыяна-экспрэсіўныя звароты (“*Ах, Аляксандр Мікалаевіч, што мне з Вамі рабіць?*”, “*Дарагі Валодзя*”, “*Высокапаважаны і дарагі наш сявак*”), уводзяць паведамленні ў інфармацыйную частку лістоў Зоські Верас. Прыведзеныя асаблівасці раскрываюць пісьменніцу з боку добразычлівага і ветлівага суразмоўцы.

Падача інфармацыі ў лісце. Асноўная частка пісьмаў Зоські Верас багатая на тэмы. Тут выкладаецца галоўная думка (ці некалькі думак), апавядаецца пра падзеі ў асабістым жыцці ці жыцці блізкіх, пра літаратурную працу, новыя творчыя задумы, змяшчаюцца віншаванні з нагоды юбілею ці свята і г. д.

Такім чынам, зыходзячы з аналізу структурнай арганізацыі лістоў Зоські Верас, можна зрабіць наступныя вывады: праз эпістальны тэкст паэтка можна вызначыць яе адносіны да пэўнай з’явы, пачуцці, погляды, ацэнку перажыткага. Акрамя таго, праз тэкст ліста можна прасачыць асабістыя адносіны паэтка да адрасата, бачанне сябе ў дадзеным дыялогу, перажыванні, тэмы, якія яе цікавяць, а таксама яе шчырасць, наколькі

адкрыта яна паводзіць сябе ў адносінах да чалавека, з якім вядзецца перапіска. Даследаванне моўнай асобы Зоські Верас вызначыла некаторыя асаблівасці як у кампазіцыйнай структуры яе лістоў, так і ў зместавым і стылістычным кампанентах эпістальярных тэкстаў. Амаль усе лісты Зоські Верас пачынаюцца з дастаткова эмацыйнага звароту да адрасата. У гэтым звароце выразна праглядаецца прагматычны ўзровень моўнай асобы Зоські Верас, які настройвае яе на пэўны кантакт з адрасатам. Прыклады, прыведзеныя ў артыкуле, выяўляюць вербальна-семантычны ўзровень моўнай асобы Зоські Верас, што раскрывае не толькі валоданне натуральнай мовай, а і дазваляе разгледзець яе моўную творчасць.

Літаратура

1. Верас, Зоська. Выбраныя творы / Зоська Верас ; уклад., прадм., камент. Ганны Запарытка. – Мінск: Беларуская навука, 2015. – 572 с.

Марыя Шаптыка

ТРАНСФАРМАЦЫЯ ПЕРАКЛАДАЎ БІБЛІІ: АД МІНУЛАГА ДА СУЧАСНАГА

Чытанне Бібліі само па сабе з'яўляецца адукацыйнай.

А. Тэнісан

Вядомы факт: самая папулярная кніга, якая стала першай у свеце перакладзенай з адной мовы на другую, – Біблія. З самага пачатку Хрысціянскай Царквы Дабравесце было перакладзена на грэчаскую мову. Менавіта на грэчаскай мове, а не на роднай мове Ісуса Хрыста (роднай мовай была арамейская) дайшлі да нас Яго словы, пропаведзі і прытчы.

Мяркуюць, што ў Евангелляў мог быць семіцкі арыгінал. Аднак калі ён і быў, то да нас не дайшоў. Першапачатковая Царква не ставіла сваёй задачай захаваць пропаведзі Госпада і апавяданні пра Яго на сакральнай мове Старога Запаведу або на той мове, на якой гэтыя словы ўпершыню прагучалі. Для ранняй Царквы было важна, каб Добрая Вестка распаўсюджвалася на мове, зразумелай для вернікаў. Евангелле ад Матфея завяршаецца словамі: “Дык ідзіце, навучыце ўсе народы, хрысціячы іх у імя Айца, і Сына, і Святога Духа, вучачы іх выконваць усё, што Я запавёдаў вам; і вось, Я з вамі ва ўсе дні да сканчэння веку. Амінь” (Мф 28:19–20).

Евангельская пропаведзь, такім чынам, павінна прагучаць на ўсіх мовах свету. Пра гэта можна прачытаць і ў Дзеянні Апосталаў: “І напouніліся ўсе Духам Святым, і пачалі гаварыць на іншых мовах, як Дух даваў ім прамаўляць” (Дзеян 2:4).

Вельмі хутка хрысціянская пропаведзь выйшла далёка за межы грэкамоўнай айкумены. На Усходзе Евангелле было ўжо ў 2-м стагоддзі перакладзена на сірыйскую, а пазней, у 5-м стагоддзі, – на армянскую і грузінскую мовы. Разам з сірыйскімі купцамі і місіянерамі Евангелле ўжо ў